

مدل یابی گرایش به مصرف مواد مخدر بر اساس هیجان خواهی با میانجی گری بدتنظیمی هیجان

حسن یاقوتی زرگرا^۱، شیرین احمدی^۲

تاریخ دریافت: ۱۳۹۹/۰۳/۱۸ تاریخ پذیرش: ۱۳۹۹/۰۸/۱۴

چکیده

هدف: مصرف مواد یک عامل خطرناک در میان نوجوان است. پژوهش حاضر با هدف مدل یابی گرایش به مصرف مواد مخدر بر اساس هیجان خواهی با میانجیگری بدتنظیمی هیجان (تحلیل مسیر) انجام گرفت. **روش:** روش پژوهش حاضر توصیفی از نوع همبستگی بود. جامعه آماری پژوهش حاضر را کلیه دانش آموزان پسر دوره دوم متوسطه مدارس دولتی شهر اردبیل در سال تحصیلی ۱۳۹۸-۹۹ تشکیل داد. از بین این جامعه، نمونه‌ای به حجم ۲۰۰ نفر به روش نمونه‌گیری تصادفی خوشه‌ای چندمرحله‌ای انتخاب و آن‌ها به پرسش‌نامه گرایش به مصرف مواد وید و بوچر (۱۹۹۲)، هیجان خواهی زاکرمن و همکاران (۱۹۸۰) و دشواری در تنظیم هیجان گراتز و همکاران (۲۰۰۴) پاسخ دادند. داده‌ها با استفاده از ضریب همبستگی پیرسون و مدل یابی معادلات ساختاری با استفاده از نرم افزارهای اس پی اس اس-۲۵ و لیزرل ۸/۸ تحلیل شدند. **یافته‌ها:** نتایج نشان داد که گرایش به مصرف مواد با نمره کل بدتنظیمی هیجان و نمره کل هیجان خواهی و مؤلفه‌های آن شامل تجربه‌طلبی، ماجراجویی، و گریز از بازداری ارتباط مثبت معناداری داشت. همچنین، بدتنظیمی هیجان با نمره کل هیجان خواهی و مؤلفه‌های آن ارتباط مثبت معناداری داشت. شاخص‌های برازش مدل نیز تأثیر هیجان خواهی بر گرایش به مصرف مواد را با میانجیگری بدتنظیمی هیجان تأیید کردند. **نتیجه‌گیری:** با توجه به نتایج این پژوهش برگزاری کارگاه‌های آموزشی جهت آگاه‌سازی از عوارض اعتیاد و مدیریت و کنترل هیجانات برای نوجوانان توسط مشاوران مدارس و برنامه ریزان سلامت روان پیشنهاد می‌شود.

کلیدواژه‌ها: مصرف مواد مخدر، هیجان خواهی، بدتنظیمی هیجان، نوجوانان

۱. نویسنده مسئول: کارشناس ارشد روانشناسی بالینی، دانشگاه آزاد اسلامی واحد اردبیل، اردبیل، ایران پست الکترونیک:

hassan.yaghouti63@gmail.com

۲. دانشجوی دکتری تخصصی روانشناسی، دانشگاه محقق اردبیلی، اردبیل، ایران

مقدمه

نوجوانی دوره تحولی مهم و حساسی است که با تغییرات مختلف زیستی - عصب‌شناختی و روان‌شناختی مشخص می‌شود. این تغییرات به ویژه در مغز، نوجوانان را مستعد انجام رفتارها و تصمیم‌گیری‌های پرخطر از جمله مصرف مواد می‌کند (دل‌پنه^۱ و همکاران، ۲۰۱۶). مصرف مواد اغلب در دوران نوجوانی شروع می‌شود و به تدریج میزان شیوع مصرف مواد در بزرگسالی افزایش می‌یابد. محققان تأکید می‌کنند که رفتارهایی مانند نوشیدن، استعمال دخانیات و مصرف مواد مخدر غالباً در دوران نوجوانی شروع می‌شود و مصرف مواد با عوارض جانبی از جمله مشکلات جسمی، بهداشت روانی و اجتماعی برای افراد و خانواده‌های آن‌ها همراه است. به ویژه، سوءمصرف مواد با سلامتی ضعیف، بیکاری، اختلالات روانی، تصادفات، خودکشی و کاهش امید به زندگی همراه است. به همین ترتیب، برای به حداقل رساندن شیوع و تأثیرات منفی مصرف مواد در بزرگسالان، نیاز به ابتکار و رویکردهایی وجود دارد (داس، سلام، ارشد، فینکلشتاین و بوتآ، ۲۰۱۶). در سال ۲۰۱۱، بیش از یک سوم از جمعیت ۱۸ تا ۳۰ ساله اعتراف کردند که به دلیل مصرف هرئین و استفاده از تجویز مواد افیونی قبل از ۱۸ سالگی در بیمارستان بستری شده‌اند (راموس، کلیمانس-کوپ و بازالتو^۳، ۲۰۱۸). مصرف مواد مخدر عامل خطر مهم سلامت جامعه در سراسر جهان است و تأثیر مستقیمی بر اهداف سلامت دارد (سازمان جهانی بهداشت، ۲۰۱۸؛ به نقل از بشرپور و احمدی، ۱۳۹۸). عوامل مرتبط با مصرف و سوءمصرف مواد متعدد و متنوع هستند و شامل زمینه‌های فردی، ویژگی‌های خانوادگی و عوامل اجتماعی و محیطی می‌شود (میتیا^۴، ۲۰۰۹؛ به نقل از شیخ الاسلامی، کیانی، احمدی و سلیمانی، ۱۳۹۵). علاوه بر سوءاستفاده، وابستگی و مصرف بیش از حد مصرف مواد، پیامدهای کوتاه‌مدت و طولانی‌مدت مصرف مواد در نوجوانی شامل پیشرفت تحصیلی ضعیف، کیفیت پایین خواب، علائم افسردگی، صدمات، حوادث رانندگی، بارداری نوجوانان و بیماری‌های مقاربتی است (نیوبری-بریچ^۵ و همکاران، ۲۰۰۹). سوءمصرف

1. De la Peña
2. Das, Salam, Arshad, Finkelstein & Butta

3. Ramos, Clemans-Cope & Basurto
4. Maithya
5. Newbury-Birch

مواد در طول تاریخ بشریت یک نگرانی سلامت عمومی به شمار می‌رود (لو، یونگ و تام، ۲۰۲۰).

هیجان‌خواهی^۲ یکی از عامل‌های مهم دخیل در مصرف مواد مخدر است (اثر، چوکوورجی، آیدو کو و افیگواز^۳، ۲۰۲۰). هیجان‌خواهی یک ویژگی شخصیتی است که با هیجان و ماجراجویی، جستجوی نوآوری، حساسیت نسبت به یکنواختی و فقدان بازداری همراه است (زاگرمین^۴، ۱۹۹۴). هیجان‌خواهی با افزایش خطر مصرف مواد در نوجوانان همراه است (اوانز-پولس، شولر، شولنبرگ و پاتریک^۵، ۲۰۱۸). هیجان‌خواهی به طور معمول با شروع در دوران نوجوانی اوج گرفته و در اواسط نوجوانی و اوایل بزرگسالی کاهش می‌یابد (سامرویل، جونز و کیسی^۶، ۲۰۱۱). کیامرثی و ابولقاسمی (۱۳۹۰) در مطالعه خود گزارش دادند که بین هیجان‌خواهی و استعداد اعتیاد ارتباط وجود دارد. در مطالعات قبلی، افراد با هیجان‌خواهی بالا فراوانی بیشتری از مصرف مواد عمومی را گزارش کرده‌اند (آندریاس و واتسون^۷، ۲۰۱۶؛ همدان-منصور، محمود، الشیبی و عربیات^۸، ۲۰۱۸). هیجان‌خواهی در بین افرادی که مشکلات مصرف مواد دارند زیاد است و پیش‌بینی کننده مصرف مواد می‌باشد (چن^۹ و همکاران، ۲۰۱۹).

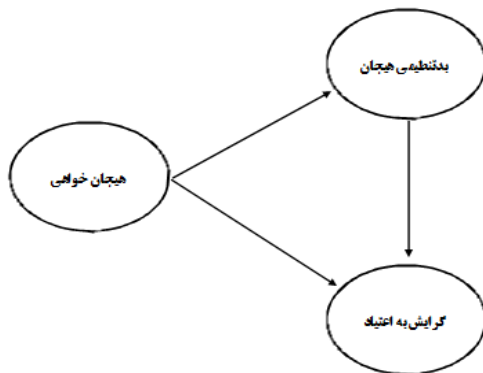
بدتنظیمی هیجان^{۱۰} به روش‌های ناسازگارانه در پاسخ به احساسات، از جمله نقص در درک، پذیرش و استفاده مؤثر از هیجان‌ات و تعدیل احساسات و هیجان‌ات اشاره دارد (گراتز، دیکسون، کیل و تول^{۱۱}، ۲۰۱۸). بدتنظیمی هیجانی یکی از قوی‌ترین عوامل خطر برای ایجاد مشکلات روان‌شناختی در نوجوانان است (موریرا و کانوارو^{۱۲}، ۲۰۲۰). طی یک دهه گذشته، تحقیقات در مورد نقش مشکلات تنظیم هیجان‌ات در روانشناسی به سرعت در حال پیشرفت بوده است و از اهمیت بالینی این سازه حمایت می‌کنند. به طور خاص، بدتنظیمی هیجان با طیف گسترده‌ای از رفتارهای ناسازگار، از جمله مصرف مواد

1. Lo, Yeung & Tam
2. Sensation Seeking
3. Eze, Chukwuorji, Idoko & Ifeagwazi
4. Zuckerman
5. Evans-Polce, Schuler, Schulenberg & Patrick
6. Somerville, Jones & Casey

7. Andreas & Watson
8. Hamdan-Mansour, Mahmoud, Al Shibi & Arabiat
9. Chen
10. Dysregulation
11. Gratz, Dixon, Kiel, & Tull
12. Moreira & Canavarro

(بن میلر، ووژانویچ زولانسکی^۱، ۲۰۰۸) و رفتارهای پرخاشگرانه (تارگر، گوود، برامر^۲، ۲۰۱۰) ارتباط دارد. کلارک، لوئیس، مایرز، هنسون و هیل^۳ (۲۰۲۰) در مطالعات خود نشان دادند که بدتنظیمی هیجان ارتباط بین سلامتی و عود در مصرف مواد را میانجی‌گری می‌کند. گولد^۴ و همکاران (۲۰۲۰) در مطالعات خود نشان دادند که بدتنظیمی هیجان با انگیزه‌های مصرف مواد مخدر در مصرف‌کنندگان مواد ارتباط دارد. دینگل^۵ و همکاران (۲۰۱۸) نشان دادند که بین بدتنظیمی هیجان و مصرف مواد ارتباط وجود دارد. وودمن، هاردی، بارلو و لو اسکنف^۶ (۲۰۱۰) در مطالعه خود گزارش دادند که ورزشکارانی که بدتنظیمی هیجان دارند هیجان‌خواهی بالا (ماجرایی) و به انجام ورزش‌های پرخطر گرایش دارند. تول، ویس، آدامز و گرتز^۷ (۲۰۱۲) در مطالعه خود روی افراد دارای اختلال مصرف مواد نشان دادند که بدتنظیمی هیجان با رفتارهای جنسی پرخطر مرتبط است.

با توجه به سوابق پژوهشی فوق از یک سو و از سوی دیگر با توجه به فرایند رو به رشد اعتیاد، ضروری است که عوامل مهم آن مورد بررسی قرار گیرد تا بتوان در زمینه اعتیاد و کاهش آسیب‌ها و پیامدهای آن تصمیم‌گیری مناسب اتخاذ کرد. بر این اساس پژوهش حاضر با هدف مدل‌یابی گرایش به مصرف مواد مخدر بر اساس هیجان‌خواهی با میانجی‌گری بدتنظیمی هیجان در قالب مدل زیر انجام گرفت.

نمودار ۱- مدل مفهومی پژوهش

1. Bonn-Miller, Vujanovic & Zvolensky
2. Tager, Good & Brammer
3. Clarke, Lewis, Myers, Henson & Hill
4. Gold

5. Dingle
6. Woodman, Hardy, Barlow & Le Scannf
7. Tull, Weiss, Adams & Gratz

روش

جامعه، نمونه و روش نمونه‌گیری

روش پژوهش حاضر توصیفی از نوع همبستگی بود که در قالب تحلیل مسیر انجام گرفت. جامعه آماری این پژوهش شامل کلیه دانش‌آموزان مقطع متوسطه دوم مدارس دولتی شهر اردبیل در سال ۱۳۹۹-۱۳۹۸ بود. از آنجایی که به نظر بسیاری از پژوهشگران حداقل حجم نمونه لازم در مدل‌های ساختاری ۲۰۰ می‌باشد، در پژوهش حاضر با در نظر گرفتن احتمال افت آزمودنیها، نمونه‌ای به حجم ۲۲۰ نفر به روش نمونه‌گیری تصادفی چندمرحله‌ای در نظر گرفته شد که بعد از حذف داده‌های مخدوش، داده‌های مربوط به ۲۰۰ نفر وارد تحلیل آماری شدند. روش جمع‌آوری اطلاعات به این صورت بود که بعد از اخذ مجوز از دانشگاه، به اداره آموزش و پرورش شهرستان اردبیل مراجعه و بعد از موافقت اداره آموزش و پرورش و ارائه مجوز لازم برای همکاری، لیست تمامی مدارس دولتی پسرانه دوره متوسطه اردبیل در نیمسال دوم سال تحصیلی ۹۹-۱۳۹۸ تهیه و دو مدرسه از بین آنها با روش نمونه‌گیری تصادفی چندمرحله‌ای انتخاب شد. سپس، پژوهشگر با حضور در مدارس از دانش‌آموزان درخواست کرد که به صورت گروهی به پرسشنامه‌های گرایش به مصرف مواد، دشواری در تنظیم هیجان، و هیجان‌خواهی پاسخ دهند. داده‌ها با استفاده از آماره‌های توصیفی میانگین و انحراف معیار و آماره‌های استنباطی نظیر همبستگی پیرسون با استفاده از نرم افزار اس پی اس-۲۵ و تحلیل مسیر با استفاده از نرم‌افزار لیزرل ۸.۸، تحلیل شدند.

ابزار

۱- مقیاس آمادگی به اعتیاد^۱: این مقیاس توسط وید و بوچر^۲ (۱۹۹۲) ساخته شده است و تلاش‌هایی در جهت تعیین روایی آن در کشور ایران صورت گرفته است. این پرسش‌نامه، مقیاس ایرانی آمادگی به اعتیاد است که با توجه به شرایط روانی-اجتماعی جامعه ایرانی توسط زرگر (۱۳۸۷) ساخته شده است (به نقل از زرگر، نجاریان و نعیمی، ۱۳۸۷). این پرسش‌نامه از دو عامل تشکیل شده و دارای ۳۶ آیتم به اضافه‌ی ۵ آیتم دروغ‌سنج می‌باشد.

نمره‌گذاری هر آیت‌م بر روی یک مقیاس لیکرت ۴ درجه‌ای از صفر (کاملاً مخالفم) تا ۳ (کاملاً موافقم) می‌باشد. البته این شیوه‌ی نمره‌گذاری در سؤالات شماره ۶، ۱۲، ۱۵ و ۲۱ به صورت معکوس است. حداقل نمره در این پرسش‌نامه صفر و حداکثر نمره ۱۰۸ می‌باشد. در پژوهش زرگر و همکاران (۱۳۸۷)، جهت محاسبه روایی این مقیاس از دو روش استفاده شد. در روایی ملاکی، پرسش‌نامه‌ی آمادگی به اعتیاد، دو گروه از افراد وابسته به مواد و افراد غیر وابسته به مواد را به خوبی از یکدیگر تمییز داد. روایی سازه مقیاس از طریق همبسته کردن آن با مقیاس ۲۵ ماده‌ای فهرست بالینی علائم بالینی ۰/۴۵ محاسبه شد. پایایی مقیاس با روش آلفای کرونباخ ۰/۹۰ محاسبه شد که در حد مطلوب بود (زرگر و همکاران، ۱۳۸۷).

۲- مقیاس دشواری در تنظیم هیجانی^۱: این پرسش‌نامه توسط گراتز و رومر^۲ (۲۰۰۴) ساخته شده و یک شاخص خود گزارشی است که برای ارزیابی دشواری در تنظیم هیجان طراحی شده است. این پرسش‌نامه دارای ۳۶ آیت‌م و شش عامل عدم پذیرش پاسخ‌های هیجانی (۶ سؤال)، دشواری در انجام رفتار هدفمند (۵ آیت‌م)، دشواری در کنترل تکانه (۶ آیت‌م)، فقدان آگاهی هیجانی (۶ آیت‌م)، دسترسی محدود به راهبردهای تنظیم هیجانی (۸ آیت‌م)، و فقدان وضوح هیجانی (۵ آیت‌م) می‌باشد. هر آیت‌م بر روی یک مقیاس لیکرت پنج درجه‌ای از ۱ (خیلی به ندرت) تا ۵ (تقریباً همیشه) نمره‌گذاری می‌شود. نمرات بالاتر نشان‌دهنده‌ی دشواری بیشتر در تنظیم هیجان است. آیت‌م‌های ۲۴، ۳۴، ۲۲، ۱، ۲، ۶، ۷۸، ۱۰، ۱۷، ۲۰ دارای نمره‌گذاری معکوس می‌باشند. گراتز و رومر (۲۰۰۴) آلفای کرونباخ این پرسش‌نامه را ۰/۸۰ گزارش کردند.

۳- مقیاس هیجان‌طلبی زاگرمن^۳: پرسش‌نامه هیجان‌طلبی زاگرمن و نیب^۴ (۱۹۸۰) به سنجش تمایل به هیجانانگیز در چهار حیطة یا خرده مقیاس با نام‌های خطرجویی یا ماجراجویی، تجربه‌جویی، حساسیت نسبت به یکنواختی (ملال‌پذیری)، و فقدان بازداری می‌پردازد. این مقیاس شامل ۴۰ آیت‌م است و هر خرده‌مقیاس ۱۰ آیت‌م دارد. پایایی این

1. difficulties in emotion regulation scale
2. Gratz & Roemer

3. sensation-seeking scale
4. Zuckerman & Neeb

پرسش‌نامه با استفاده از روش آلفای کرونباخ برای خرده مقیاس‌های خطر جویی یا ماجراجویی، تجربه‌جویی، حساسیت نسبت به یکنواختی، و فقدان بازداری و همچنین نمره کل مقیاس به ترتیب ۰/۷۵، ۰/۷۴، ۰/۷۳، ۰/۶۴، و ۰/۸۴ بدست آمد.

یافته‌ها

تعداد ۲۰۰ دانش‌آموز پسر مشغول به تحصیل با میانگین سنی ۱۵/۸۹ و انحراف معیار ۰/۵۰ در این پژوهش شرکت داشتند. جدول ۱ میانگین و انحراف معیار متغیرهای گرایش به مصرف مواد، هیجان‌خواهی، و بدتنظیمی هیجان را نشان می‌دهد.

جدول ۱: آماره‌های توصیفی متغیرهای مورد مطالعه

متغیرها	میانگین	انحراف معیار
هیجان‌خواهی	۸۲/۹۷	۲۲/۱۸
تجربه‌طلبی	۲۰/۱۲	۶/۲۴
ماجراجویی	۲۲/۲۰	۶/۳۷
ملال‌پذیری	۲۰/۶۹	۶/۴۰
گریز از بازداری	۱۹/۹۶	۶/۳۲
بدتنظیمی هیجان	۱۳۱/۶۳	۱۷/۰۲
عدم پذیرش پاسخ هیجانی	۲۲/۵۸	۴/۲۶
دشواری در انجام رفتار هدفمند	۲۲/۲۸	۳/۹۵
دشواری در کنترل تکانه	۲۲/۰۶	۴/۰۲
فقدان آگاهی هیجانی	۲۱/۲۵	۴/۳۳
دسترسی محدود به راهبردهای تنظیم هیجانی	۲۱/۸۱	۳/۹۳
فقدان وضوح هیجانی	۲۵/۲۶	۴/۵۷
گرایش به مصرف مواد	۷۲/۸۲	۱۷/۴۱

قبل از تحلیل داده‌ها و برای اطمینان از این که داده‌های این پژوهش مفروضه‌های زیربنایی مدل‌یابی (تحلیل مسیر) را برآورد می‌کنند، چند مفروضه اصلی تحلیل مسیر شامل داده‌های گمشده^۱، نرمال بودن^۲ و هم‌خطی چندگانه^۳ مورد بررسی قرار گرفتند. در پژوهش حاضر،

1. Missing
2. Normality

3. Multicollinearity

جهت بررسی نرمال بودن توزیع نمرات متغیرها از آزمون آماری کولموگروف-اسمیرنوف^۱ استفاده گردید نتایج غیر معنادار در این آزمون نشان‌دهنده توزیع نرمال داده‌ها بود ($p > 0/05$). هم‌خطی چندگانه بین متغیرها با استفاده از آماره تحمل^۲ و عامل تورم واریانس^۳ بررسی شد. نتایج نشان داد که ارزش‌های تحمل برای متغیرها بالای $0/10$ بود و نشان‌دهنده عدم وجود هم‌خطی چندگانه بین متغیرها بود. همچنین، مقدار عامل تورم واریانس به دست آمده برای متغیرها کوچک‌تر از 10 بود که نشان‌دهنده عدم هم‌خطی چندگانه بین متغیرها بود. نتایج همبستگی بین متغیرهای پژوهش در جدول ۲ ارائه شده است.

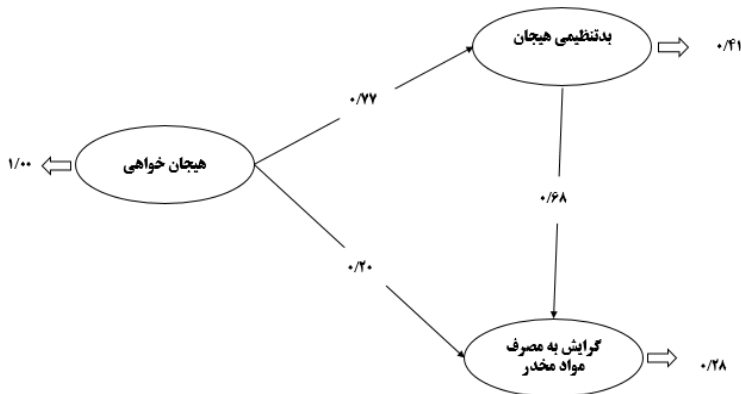
جدول ۲: ماتریس همبستگی بین متغیرهای پژوهش

متغیرها	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷
۱- هیجان‌خواهی							
۲- تجربه‌طلبی	$0/85^{**}$						
۳- ماجراجویی	$0/88^{**}$	$0/71^{**}$					
۴- ملال‌پذیری	$0/90^{**}$	$0/64^{**}$	$0/74^{**}$				
۵- گریز از بازداری	$0/87^{**}$	$0/65^{**}$	$0/63^{**}$	$0/76^{**}$			
۶- بدتنظیمی هیجان	$0/44^{**}$	$0/23^{**}$	$0/29^{**}$	$0/35^{**}$	$0/28^{**}$		
۷- گرایش به مصرف مواد	$0/73^{**}$	$0/54^{**}$	$0/55^{**}$	$0/13$	$0/34^{**}$	$0/53^{**}$	

** $p < 0.01$

نتایج جدول ۲ نشان می‌دهد که نمره کل بدتنظیمی هیجان ($r = 0/53$) و همچنین، نمره کل هیجان‌خواهی ($r = 0/73$) و مؤلفه‌های آن شامل تجربه‌طلبی ($r = 0/54$)، ماجراجویی ($r = 0/55$)، و گریز از بازداری ($r = 0/34$) ارتباط مثبت معناداری با گرایش به مصرف مواد داشتند ($p < 0/001$). همچنین، هیجان‌خواهی ($r = 0/44$) و مؤلفه‌های آن شامل تجربه‌طلبی ($r = 0/23$)، ماجراجویی ($r = 0/29$)، ملال‌پذیری ($r = 0/35$) و گریز از بازداری ($r = 0/28$) ارتباط مثبت معناداری با بدتنظیمی هیجان داشتند ($p < 0/001$).

جهت بررسی برازش مدل پیشنهادی (نمودار ۱)، شاخص کای اسکوئر تقسیم بر درجه آزادی^۱، شاخص نیکوئی برازش^۲، شاخص برازش مقایسه‌ای^۳، و ریشه دوم میانگین مربعات خطای برآورد^۴ مورد استفاده قرار گرفتند. مقادیر شاخص‌های نیکوئی برازش و برازش مقایسه‌ای هر چه به یک نزدیک‌تر باشد، مطلوب‌تر است و مقادیر برابر یا بالاتر از ۰/۹۵ نشانه برازش خوب است. همچنین، شاخص کای اسکوئر تقسیم بر درجه آزادی کمتر از ۲ نشان‌دهنده برازش خوب می‌باشد. به علاوه، شاخص ریشه دوم میانگین مربعات خطای برآورد کمتر از ۰/۰۸ نشان‌دهنده برازش مطلوب است (کلین^۵، ۲۰۱۵). در این مطالعه، شاخص‌های نیکوئی برازش، برازش مقایسه‌ای، شاخص کای اسکوئر تقسیم بر درجه آزادی، و ریشه دوم میانگین مربعات خطای برآورد به ترتیب ۰/۹۶، ۰/۹۹، ۱/۶۷، و ۰/۵۸ بودند، که نشان‌دهنده برازش خوب تا مطلوب مدل مورد مطالعه بود. نتایج بررسی مدل پیشنهادی در نمودار ۲ و جدول ۳ نشان داده شده است.

نمودار ۲: ضرایب استاندارد شده مدل پیش‌بینی گرایش به مصرف مواد بر اساس هیجان خواهی با میانجی‌گری بدن‌تنظیمی هیجان

1. Chi-square (χ^2) divided by degrees of freedom
2. goodness-of-fit index (GFI)
3. Comparative fit index (CFI)

4. Root Mean Squared Error Of Approximation
5. Kline

جدول ۳: شاخص‌های برازندگی مدل پیش‌بینی گرایش به مصرف مواد بر اساس هیجان‌خواهی با میانجی‌گری بدتنظیمی هیجان

تأثیرات مستقیم	میزان اثر	مقدار T	معناداری	نتیجه
هیجان‌خواهی	۰/۲۰	۲/۰۲	*۰/۰۰۲	تأیید شده
بدتنظیمی هیجان	۰/۷۷	۱۰/۱۴	**۰/۰۰۱	تأیید شده
گرایش به مصرف مواد	۰/۶۸	۶/۶۰	**۰/۰۰۱	تأیید شده
تأثیرات غیرمستقیم	میزان اثر	مقدار T	نتیجه	
بدتنظیمی هیجان	گرایش به مصرف مواد	۰/۱۳=۰/۶۸×۰/۲۰	۵/۵۳	تأیید شده

* $p < 0.01$. ** $p < 0.001$.

با توجه به نمودار ۲، هیجان‌خواهی تأثیر مستقیم معناداری بر گرایش به مصرف مواد داشت ($p < 0.05$, $\beta = 0.20$). هیجان‌خواهی به صورت مثبت و معناداری با بدتنظیمی هیجان مرتبط بود ($p < 0.05$, $\beta = 0.77$). بدتنظیمی هیجان نیز به نوبه خود به صورت مثبت و معناداری با گرایش به مصرف مواد مرتبط بود ($p < 0.05$, $\beta = 0.68$). همچنین، با توجه به اطلاعات جدول ۳، میزان تأثیر غیرمستقیم هیجان‌خواهی بر گرایش به مصرف مواد با میانجی‌گری بدتنظیمی هیجان ۰/۱۳ بود. بنابراین، هیجان‌خواهی در رابطه بین بدتنظیمی هیجان و گرایش به مصرف مواد دارای نقش میانجی بود.

بحث و نتیجه‌گیری

پژوهش حاضر با هدف مدل‌یابی گرایش به مصرف مواد بر اساس هیجان‌خواهی با میانجی‌گری بدتنظیمی هیجان انجام شد. نتایج پژوهش حاضر نشان داد که هیجان‌خواهی اثر مستقیم در گرایش به مصرف مواد دارد. این نتایج با یافته‌های سامرویل و همکاران (۲۰۱۱)، اوانز-پولس و همکاران (۲۰۱۸)، چن و همکاران (۲۰۱۹) و اثر و همکاران (۲۰۲۰) مبنی بر اینکه هیجان‌خواهی با افزایش خطر مصرف مواد در نوجوانان همراه است، همخوان است. در تبیین این یافته می‌توان گفت که هیجان‌خواهی به عنوان یک آسیب‌پذیری شخصیتی از نظر بیولوژیکی است (الیوت و ترش، ۲۰۰۲). نشانه‌هایی وجود

دارد مبنی بر اینکه ممکن است تاثیر هیجان‌خواهی بر اعتیاد از طریق مکانیسم سایر عوامل روانی اجتماعی به عنوان مثال، الگوهای فعالیت خارج از برنامه همانند معاشرت با همسالان باشد (سزیتمن و انگل یگر^۱، ۲۰۱۷). هیجان‌خواهی یک ویژگی شخصیتی است که با جستجوی تجربیات و احساسات متنوع، پیچیده و شدید و با آمادگی برای خطرات جسمی، اجتماعی، قانونی و مالی به خاطر چنین تجربیاتی همراه است (ماسون، لاموروکس و دگیز^۲، ۲۰۱۹). از آنجا که افراد دارای هیجان‌خواهی بالا همیشه به دنبال تجربیات جدید هستند. اعتیاد می‌تواند به عنوان راهی برای فرار از یکنواختی و وسیله‌ای برای ایجاد تحریک سریع عمل کند و می‌تواند گرایش فرد به تجربیات جدید را افزایش دهد؛ بنابراین این افراد تمایل بیشتری به استفاده از مواد مخدر دارند.

همچنین نتایج نشان داد که هیجان‌خواهی با میانجی‌گری بدتنظیمی هیجان اثر غیرمستقیم بر گرایش به مصرف مواد دارد. این نتایج با یافته‌های بن میلر و همکاران (۲۰۰۸)، دینگل و همکاران (۲۰۱۸)، کلارک و همکاران (۲۰۲۰) و گولد و همکاران (۲۰۲۰) همخوان است. در تبیین این یافته می‌توان گفت که نوجوانی دوره‌ای بسیار مهم برای مطالعه تنظیم هیجان‌هاست که با تغییر سریع رشد در سیستم‌هایی که زمینه‌ساز تنظیم هیجان‌ها هستند و منجر به تجربه هیجان‌ها مکرر و شدیدتر می‌شود، مشخص شده است. علاوه بر این، مطالعه این فرایند برای دوره‌های کوتاه‌مدت برای دستیابی به این تغییرات سریع در هنگام وقوع، بسیار مهم است (گولون و تاف^۳، ۲۰۱۲). در واقع افرادی که در تنظیم هیجان خود مشکل دارند برای فرار از حالت‌های نامطلوب هیجانی خود ممکن است از مواد مصرف کنند و گرایش به اعتیاد داشته باشند در نتیجه، ممکن است افراد در کنترل رفتار مخاطره‌آمیز، به خصوص در زمینه سایر مشکلات تنظیم هیجان، سطح دشواری بالایی را تجربه کنند. همچنین می‌توان گفت افرادی که هیجان‌خواهی بالایی دارند پردازش داده‌ها و کنترل بازدارندگی ضعیف‌تری دارند و از این رو در مقایسه با افرادی که سطح پایین هیجان‌خواهی را دارند، بیشتر به سمت مصرف مواد گرایش پیدا می‌کنند.

نتایج همچنین همسو با مطالعات وودمن و همکاران (۲۰۱۰) و تول و همکاران (۲۰۱۲) مبنی بر ارتباط بین هیجان‌خواهی و دشواری در تنظیم هیجان است. محققان استدلال می‌کنند افرادی که در تنظیم هیجان‌ها مشکل دارند (به دلیل چالش در کنترل و برخورد با هیجان‌ناشان و عدم توانایی‌های مقابله‌ای سازگار)، سعی می‌کنند با درگیری در رفتارهای اعتیادآور، از بروز احساسات و هیجان‌های منفی خودداری کنند و یا آن را تنظیم کنند (استیوز^۱ و همکاران، ۲۰۱۷). علاوه بر این، برخی محققان معتقدند که نوجوانان به دلیل پیشرفت مداوم مغز ممکن است قادر به تنظیم هیجان‌ها خود نباشند (پاورز و کسی^۲، ۲۰۱۵) و این هیجان‌های منفی، مانند اضطراب و عصبانیت، از اوایل نوجوانی تا بزرگسالی افزایش می‌یابد (ماکیجسکی، ون لیر، برانج، میوز و کوت^۳، ۲۰۱۷). همه این تحولات، نوجوانی را در معرض خطر ابتلا به مشکلات تنظیم هیجان‌ها قرار می‌دهد که ممکن است پیامدهای طولانی‌مدت برای سلامت روان فرد و ناتوانایی نظارتی موفقیت‌آمیز در آینده داشته باشد. محدود بودن نمونه به یک مقطع تحصیلی محدودیت عمده مطالعه حاضر بود. پیشنهاد می‌شود در مطالعات آتی در دیگر مقاطع تحصیلی هم تحقیق انجام شود. همچنین جهت تعیین گرایش به اعتیاد با ابزارهای مستقیم نظیر مصاحبه نیز استفاده شود. از لحاظ کاربردی برگزاری کارگاه‌های آموزشی جهت آگاه‌سازی از عوارض اعتیاد و مدیریت و کنترل هیجان‌ها برای نوجوانان توسط مشاوران مدارس و برنامه ریزان سلامت روان پیشنهاد می‌شود.

تشکر و قدردانی

بدین وسیله از همکاری‌های مشفقانه مدیر، مشاور و معلمان شهرستان اردبیل که در اجرا و انجام پژوهش ما را یاری نمودند و کلیه دانش‌آموزان شرکت‌کننده در پژوهش کمال تشکر و قدردانی می‌شود.

1. Estevez
2. Powers & Casey

3. Maciejewski, van Lier, Branje, Meeus
& Koot

منابع

- بشربور سجاد و احمدی، شیرین (۱۳۹۸). الگوی روابط ساختاری ولع مصرف بر اساس حساسیت به تقویت، تحمل آشفتگی و دلسوزی به خود با نقش میانجی خودکارآمدی ترک. *اعتیادپژوهی*، ۱۳ (۵۴)، ۲۶۴-۲۴۵.
- زرگر، یداله؛ نجاریان، بهمن و نعیمی، علی (۱۳۸۷). بررسی رابطه ویژگی‌های شخصیتی، نگرش مذهبی و رضایت زناشویی با آمادگی به اعتیاد در کارکنان یک شرکت صنعتی در اهواز. *مجله علوم تربیتی و روانشناسی دانشگاه شهید چمران اهواز*، ۱۵ (۱۰)، ۹۹-۱۲۰.
- شیخ الاسلامی، علی؛ کیانی، احمدرضا؛ احمدی، شیلان و سلیمانی، اسماعیل (۱۳۹۵). پیش بینی گرایش به مصرف مواد براساس سیستم‌های فعال ساز و بازدارنده رفتار، انعطاف پذیری شناختی و تحمل آشفتگی در دانش آموزان. *اعتیادپژوهی*، ۱۰ (۳۹)، ۱۰۹-۱۲۸.
- کیامرثی آذر و ابوالقاسمی، عباس (۱۳۹۰). ارتباط خودکارآمدی، هیجان‌خواهی و راهبردهای مقابله با استرس با استعداد سوء مصرف مواد در دانشجویان. *اعتیادپژوهی*، ۵ (۲۰)، ۲۴-۷.

References

- Andreas, B. J., & Watson, M. W. (2016). Person-environment interactions and adolescent substance use: The role of sensation seeking and perceived neighborhood risk. *Journal of Child and Adolescent Substance Abuse*, 25 (2), 438-447.
- Bonn-Miller, M. O., Vujanovic, A. A., & Zvolensky, M. J. (2008). Emotional dysregulation: Association with coping-oriented marijuana use motives among current marijuana users. *Journal of Substance Use & Misuse*, 43(1), 1653-1665.
- Chen, F., Yang, H., Bulut, O., Cui, Y., Xin, T., & Tye, M. (2019). Examining the relation of personality factors to substance use disorder by explanatory item response modeling of DSM-5 symptoms. *Journal of PloS One*, 14 (6), 1-17.
- Clarke, P.B., Lewis, T. F., Myers, J. E., Henson, R. A., & Hill, B. (2020). Wellness, Emotion Regulation, and Relapse during Substance Use Disorder Treatment. *Journal of Counseling & Development*, 98(1), 17-28.
- Das, J. K., Salam, R. A., Arshad, A., Finkelstein, Y., & Bhutta, Z. A. (2016). Interventions for adolescent substance abuse: An overview of systematic reviews. *Journal of Adolescent Health*, 59(4), 561-575.
- De la Peña, J. B., Ahsan, H. M., Botanas, C. J., Dela Pena, I. J., Woo, T., Kim, H. J., & Cheong, J. H. (2016). Cigarette smoke exposure during adolescence but not adulthood induces anxiety-like behavior and locomotor stimulation in rats during withdrawal. *International Journal of Developmental Neuroscience*, 55(1), 49-55.

- Dingle, G. A., Neves, D. D. C., Alhadad, S.S., & Hides, L. (2018). Individual and interpersonal emotion regulation among adults with substance use disorders and matched controls. *British Journal of Clinical Psychology*, 57(2), 186-202.
- Elliot, A. J., & Thrash, T. M. (2002). Approach-avoidance motivation in personality: Approach and avoidance temperaments and goals. *Journal of Personality and Social Psychology*, 82 (5), 804–818.
- Estevez, A., Jauregui, P., Sanchez-Marcos, I., Lopez-Gonzalez, H., & Griffiths, M. D. (2017). Attachment and emotion regulation in substance addictions and behavioral addictions. *Journal of Behavioral Addictions*, 6(4), 534-544.
- Evans-Polce, R. J., Schuler, M. S., Schulenberg, J. E., & Patrick, M. E. (2018). Gender-and age-varying associations of sensation seeking and substance use across young adulthood. *Journal of Addictive behaviors*, 84(2), 271-277.
- Eze, J. E., Chukwuorji, J. C., Idoko, S., & Ifeagwazi, C. M. (2020). Does peer pressure and sensation seeking differentially influence substance use for male versus female trauma-exposed youth, *Journal of Substance Use*, 14(2), 1-7.
- Gold, A.K., Stathopoulou, G. and Otto, M.W., (2020). Emotion regulation and motives for illicit drug use in opioid-dependent patients. *Journal Cognitive Behaviour Therapy*, 49(1), 74-80.
- Gratz, K. L., & Roemer, L. (2004). Multidimensional assessment of emotion regulation and dysregulation: Development, factor structure, and initial validation of the difficulties in emotion regulation scale. *Journal of Psychopathology and Behavioral Assessment*, 26 (1), 41–54.
- Gratz, K. L., Dixon, L. J., Kiel, E. J., & Tull, M. T. (2018). Emotion regulation: Theoretical models, associated outcomes, and recent advances. In V. Zeigler-Hill, & T. K. Shackelford (Eds). *The SAGE handbook of personality and individual differences* (63–89). London: SAGE Publications.
- Gullone, E., & Taffe, J. (2012). The emotion regulation questionnaire for children and adolescents (ERQ-CA): A psychometric evaluation. *Journal of Psychological Assessment*, 24(2), 409 –417.
- Hamdan-Mansour, A. M., Mahmoud, K. F., Al Shibi, A. N& ., Arabiat, D. H. (2018). Impulsivity and sensation-seeking personality traits as predictors of substance use among university students. *Journal of Psychosocial Nursing and Mental Health Services*, 56 (1), 57 –63.
- Kline, R. B., 2015. Principles and practice of structural equation modeling. *Guilford publications*. NY.
- Lo, T. W., Yeung, J. W., & Tam, C. H. (2020). Substance abuse and public health: a multilevel perspective and multiple responses. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 17(7), 1-7.

- Maciejewski, D. F., van Lier, P. A., Branje, S. J., Meeus, W. H., & Koot, H. M. (2017). A daily diary study on adolescent emotional experiences: measurement invariance and developmental trajectories. *Journal of Psychological Assessment, 29*(1), 35 – 49.
- Masson, M., Lamoureux, J., & de Guise, E. (2019). Self-reported risk-taking and sensation-seeking behavior predict helmet wear amongst Canadian ski and snowboard instructors. *Canadian Journal of Behavioural Science/Revue canadienne des sciences du comportement, 52* (2), 121-130.
- Moreira, H., & Canavarro, M. C. (2020). Mindful Parenting is Associated with Adolescents' Difficulties in Emotion Regulation through Adolescents' Psychological Inflexibility and Self-Compassion. *Journal of youth and adolescence, 49*(1), 192-211.
- Newbury-Birch, D., Walker, J., Leah, A., Beyer, F., Brown, N., Jackson, K., & et al (2009) Impact of alcohol consumption on young people: a systematic review of published reviews. *Research report DCSF*.
- Powers, A., & Casey, B. J. (2015). The adolescent brain and the emergence and peak of psychopathology. *Journal of Infant, Child, and Adolescent Psychotherapy, 14*(1), 3 –15.
- Ramos, C., Clemans-Cope, L., & Basurto, H. S. J. L. (2018). *Evidence-Based Interventions for Adolescent Opioid Use Disorder*. Urban Institute
- Somerville, L. H., Jones, R. M., & Casey, B. J. (2010). A time of change: behavioral and neural correlates of adolescent sensitivity to appetitive and aversive environmental cues. *Journal of Brain and cognition, 72*(1), 124-133.
- Sznitman, S., & Engel-Yeger, B. (2017). Sensation seeking and adolescent alcohol use: Exploring the mediating role of unstructured socializing with peers. *Journal of Alcohol and Alcoholism, 52* (3), 396–401.
- Tager, D. T., Good, G. E., & Brammer, S. (2010). “Walking over 'em””: An exploration of relations between emotion dysregulation, masculine norms, and intimate partner abuse in a clinical sample of men. *Journal of Psychology of Men and Masculinity, 11*(3), 233–239.
- Tull, M. T., Weiss, N. H., Adams, C. E., & Gratz, K. L. (2012). The contribution of emotion regulation difficulties to risky sexual behavior within a sample of patients in residential substance abuse treatment. *Journal of Addictive Behaviors, 37*(10), 1084-1092.
- Weed, N. C., & Butcher, J. N. (1992). The MMPI-2: Development and research issues. In J. C. Rosen & P. McReynolds (Eds.), *Advances in psychological assessment San Fransisco: Jossey-Bass, 8*(1), 131-163.
- Woodman, T., Hardy, L., Barlow, M., & Le Scanff, C. (2010). Motives for participation in prolonged engagement high-risk sports: An agentic emotion regulation perspective. *Journal of Psychology of Sport and Exercise, 11*(5), 345-352.

- Zuckerman, M. (1994). *Behavioral expressions and biosocial bases of sensation seeking*. Cambridge University Press.
- Zuckerman, M., & Neeb, M. (1980). Demographic influence in sensation seeking and expression of. *Journal of Personality and individual Differences*, 1(3), 197-206.